

Панорама літературно-мистецького життя України початку ХХ ст. в газеті «Рада»

(До 100-річчя першої всеукраїнської газети)

Інна Ліпницька

Українське друковане слово, довгий час заборонене російським царатом, з 1905 року переживало новий етап свого відродження. Саме в цей час з'явилася можливість виникнення справжньої періодики на Східній Україні. Хоча царським указом від 24 листопада 1905 року скасовувалася попередня цензура, все ж унаслідок суворого контролю та утисків більшість газет та журналів, серед яких «Громадська думка», «Наша громада», «Хлібороб», «Народна справа», «Шершень» та ін., припиняли своє існування одразу ж після виходу кількох номерів. Про ганебний стан української періодики з боєм зауважував С. Єфремов: «З 34 органів, що народилися в першій половині 1906 року, через 6 місяців жило 9, а в 1907 рік перейшло тільки 3»¹.

Знаковою подією став вихід у столиці України щоденної української газети, метою якої було об'єднання прогресивної української інтелігенції та підвищення національної самосвідомості, гідності та культурної освіти українців у час загострення соціальних і національних змагань на теренах Російської імперії. Газета «Рада» (1906-1914) була створена як орган нового політичного об'єднання української радикальної партії, членами якої були, з одного боку, Б. Грінченко, С. Єфремов, Ф. Матушевський, М. Левицький та інші, а з другого — ліве крило Старої Громади, члени якої напередодні об'єдналися в демократично-радикальну партію, яка в березні 1917 року стала основою Центральної Ради — національного уряду України. Однак за своєю ідейною спрямованістю цей часопис, як і більшість українських друкованих органів того часу, був позапартійним, бо для української інтелігенції початку ХХ ст. апіорі набагато важливішими були не політичні амбіції певної групи людей, а об'єднання всіх прогресивних сил, згуртування загальноукраїнського руху на шляху до створення повноцінної європейської нації.

¹ Рада. — 1914. — № 90. — С. 2.

Разом із «Літературно-науковим вісником», «Новою громадою», «Рідним краєм» та ще деякими поодинокими короткочасними альманахами й журналами «Рада» протистояла величезній кількості офіційних прошовіністських російськомовних видань, зокрема реакційним «Киевлянину», «Новому времени», «Вече», «Почаевским ведомостям», «Русскому знамени» та іншим «истинно-русским» органам. Це ж зауважував Микола Левитський (активний громадський діяч перших десятиріч ХХ ст., засновник першого селянського кооперативу) у листі до Сергія Єфремова: «...Для всякого свідомого українця, котрий дивиться не з вузькопартійного, сектантського погляду, а широко дивиться на його (видання газети — *І. Д.*) і всі його потреби, „Рада“ може викликати тільки здивування щире тією енергією, з якою ведеться така дуже, дуже тяжка справа, як видання часописі поступової та ще української... така енергія може бути викликана тією щирою любов'ю до українського слова і народу та глибокою вірою в їх велику будучину... Це має велике значення для піднесення престижу мови рідної в очах люду страшенно здеморалізованого і прибитого національним і взагалі політичним гнітом»².

Як відомо, на кінець ХІХ ст. припали чи не найтяжчі часи для української культури й мистецтва. Емський указ 1876 року призвів до того, що українська мова була вилучена з церкви, зі школи, з громадських установ. Царська цензура не допускала жодної української книжки. Лише в театрі можна було почути українське слово. Молоде покоління виростало, не знаючи, що українською мовою можна писати книжки, що можна прилюдно вживати її на зборах, що нею можна користуватися в науці. Реальний трагічний стан української нації і її культури на початок ХХ ст. влучно схарактеризував 1903 року М. Коцюбинський на відкритті пам'ятника І. Котляревському: «Живий організм українського народу зберіг лише коріння, його цвіт — інтелігенція — зів'яв і обсипався. Ми бачимо безодню: по однім боці простий людина, що живий традиціями колишнього, а з другого — зденаціоналізована, збаламучена інтелігенція, оцірвана од народу»³. Багатьох письменників із заціпеніння виводила культурницько-національна ідея, що повинна була об'єднати націю в її національних змаганнях, виразником якої стала газета «Рада».

Про історію створення газети згадував Сергій Єфремов: «18.X.1905 зібрались у хаті Є. Х. Чикаленка й вирішили зараз же, не гаючись, взятися до видання власного органу — газети... Справу ми всі вважали негайною, питанням, коли хочете, національної честі»⁴. Але газета тоді не вийшла, бо Маніфест 17 жовтня не означав скасування цензури. Первинна назва друкованого орга-

² Інституту рукопису НБУ ім. Вернадського, ф. 1, од. зб. 35555.

³ Коцюбинський М. Твори: В 7 т. — Т. 5. — К., 1974. — С. 336.

⁴ Інститут рукопису НБУ ім. Вернадського, ф. 317, од. зб. 54-55, с. 876.

ну — «Громадське слово», але губернатор не дозволив видання з такою назвою. «Нам не дозволили „слово“, залишили тільки „думку“», — з сумною іронією констатував Б. Грінченко. І 31 грудня 1905 року в Києві вийшла газета «Громадська думка», яка з «самого початку свого недовговічного життя зазнала на собі всю вагу військового стану, перше число її сконфісковано. Такої долі зазнавала вона не раз, а 25 січня її припинено й довго велося клопотання, поки пощастило дозволу її випускати. 18 серпня „Громадська думка“ вмерла не своєю смертю. Її заборонено»⁵. Видавці прагнули відновити вихід газети, отож 15 вересня 1906 року світ побачив «Раду».

Газета виходила на кошти українських меценатів Є. Чикаленка та В. Симиренка. Не маючи державної підтримки, як «чисторусские» видання, «Рада», окрім фінансових труднощів, потерпала від цензурних утисків. Цензура дошкулляла не лише вилученням матеріалу (інколи газета виходила з порожніми шпальтами), а й постійними штрафами. Це було причиною почасті беззубої сатири й одноманітних фейлетонів. «Ви самі знаєте, що у нас є 3 теми (школа, націоналізація родин, пам'ятник Шевченкові); вони вже так вивітрилися, що й писати не цікаво, — ну а читати, то й поготів. Що ж цікавіше — то... самі знаєте: коло цікавіших тем раз у раз у перспективі карбованців до 100 штрафу видніється»⁶, — скаржився Є. Чикаленку С. Єфремов, виконуючи обов'язки головного редактора. Водночас, російський уряд, придушуючи український національний рух, жорстоко карав читачів української періодики. «Нікому, залежному від уряду, не вільно було одержувати української газети. Досить було показати начальству бандеролку, по якій одержував урядовець українську газету, щоб той позбувся посади»⁷, — згадував Є. Чикаленко.

До співпраці в газеті були запрошені як найвідоміші та найпопулярніші на той час письменники, так і молоді сили, що тільки робили перші кроки в літературному житті України. Всі разом вони створювали оригінальне ідейно-мистецьке тло газети.

На сторінках газети знайшли відображення й оцінку події суспільно-політичного, економічного, наукового та літературно-мистецького життя України. Програмові настанови визначили і структуру видання. У ньому були такі постійні рубрики: «З українського життя», «З життя Росії», «З життя просвіт», «Маленький фейлетон», «Театр і музика», «Бібліографія», «Література, наука, умілість», постійно друкувалися соціологічні, історико-культурологічні, літературознавчі розвідки, художні твори. Таким чином, у газеті було фактично два відділи: громадсько-політичний і культурно-мистецький, знач-

⁵ Рада . — 1906. — № 1.

⁶ Інститут рукопису НБУ ім. Вернадського, ф. 44, од. зб. 378.

⁷ Чикаленко Є. Спогади. — Нью-Йорк, 1955. — С. 366-367.

не місце в царині останнього займали художня література та літературна критика. Більшість письменників, твори яких публікувались у цій газеті, прагнули виховати у зденаціоналізованого народу одночасно й політичні, й культурологічні пріоритети, тому художні твори цих мистців мали певний «наліт» ідеологічної заангажованості, хоча ідеологічне коло часто розмикалося, й на шпальтах часопису з'являлися високохудожні твори. Ідеологічна дієвість української літератури й мистецтва була історично зумовлена необхідністю «мобілізувати народні маси на згуртування сил, здатних вивести націю на державний статус її буття»⁸. Що ж до літературно-художніх орієнтацій газети, то настав час їх реабілітувати. Справа в тому, що досить довгий час в українському радянському літературознавстві ставлення до неї було як до буржуазно-націоналістичного органу, основною мистецькою орієнтацією було визнано народницько-етнографічну. Таке спрощене ставлення до української літератури та культури загалом поза будь-якою критикою. Художня література в Україні була і є не лише мистецтвом слова, а й «єдиним притулком і єдиним виразником національної суспільної думки», постаючи «зразу всім: політичною трибуною, публіцистикою, філософією, криком, плачем поневоленої народної маси»⁹. Вимушено гіпертрофована поліфункціональність письменства зумовлювалася парсистерним станом України, розшматованою мілітарними сусідами, та визначалася неструктурованою вітчизняною культурою, завислою вже над станом небуття. Тож література заповнювала порожні ніші цієї культури, а водночас компенсувала життєво важливі складники національного організму, перебирала на себе ролю відсутньої національної політики, педагогіки, релігії, стоячи на захисті прав народу в його одвічних змаганнях із «нівеляційною політикою і практикою» (С. Єфремов). Тому вона обрала принцип народності як визначальний критерій художньої творчості. З другого боку, хоча дидакт соціальної дійсності відводив естетичним категоріям другорядну ролю, «Рада» виступила проти утилітаризму художнього слова, закликаючи письменників віддаватись «чисто художнім завданням, лишивши чергові завдання практики культурно-національного життя обговорювати у відповідній формі публіцистам, ... заглянути в сокровенні глибини народного життя й відти виносити на світ Божий коштовні скарби людського духу, що й буде дорогою до рівня європейської майстерності»¹⁰.

Редакція газети виступила проти утилітарності й меншовартісності ук-

⁸ Жулинський М. Трагедія і проблеми ідейно-естетичних пошуків в українській літературі кінця ХІХ — початку ХХ ст. // Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка. Праці філологічної секції. — Львів, 1992. — Т. ССХХІУ.

⁹ Білецький О. Міжнародне значення української літератури // Літ. газета. — 1946. — 28 березня.

¹⁰ Рада. — 1012. — № 211.

раїнської літератури як «літератури для домашнього вжитку». С. Єфремов з цього приводу наголошував: «Письменство тільки тоді може бути справжнім письменством, коли воно захоплює і відбиває в собі всі сторони життя, не лишаючи й закуточка жодного не освітленим ні в душі людській, ні в міжлюдських стосунках, ні в околицій природі, — звичайно, скільки взагалі снаги людської є заглянути в ті закуточки й висвітлити їх. „Література для домашнього обихода“ — це або фікція, тенденційна вигадка, або ж доказ того, що дана література служить тільки мертвим додатком до якоїсь іншої літератури». І вимагав від літераторів «власними силами задовольнити всі вимоги гармонічно розвинутої особи людської в її українському відмінку»¹¹. Різко виступила газета проти графоманства та епігонства в царині художнього слова. Так, А. Ніковський у статті «Нелітература» заявив, що псевдолітература «засмічує літературу, псує смак у публічності і заводить плутанину в поняттях про поезію»¹².

Визначивши пріоритетними так звані три ідеї художнього твору: «визвольна в широкому розумінні ідея, ідея народності й любови до рідного краю, на решті чистота рідної мови», Єфремов вимагав від мистців слова «гармонійного поєднання змісту й форми», «надто звертаючи увагу на психологічний підклад твору», ставити в основі творчості «той соціальний ендосмос і екзосмос ідей, що служить найкращою підмогою загальнолюдського поступу»¹³.

«Рада» в особах С. Єфремова, А. Ніковського та Д. Дорошенка запекло дискутувала щодо оцінок становища та подальшого розвитку української літератури з молодими мистцями, що об'єдналися довкола журналу «Українська хата», зокрема з М. Сріблянським, М. Євшаном та Г. Хоткевичем. Літературознавці не могли прийняти нігілістичної позиції молодих «хатян», котрі викреслили з літературного процесу відомих письменників XIX ст.: Марка Вовчка, М. Старицького, Панаса Мирного та І. Нечуя-Левицького, назвавши творчість цих поважних мистців «попелом та недогарком з панського жертвенника мужиківі», інкримінуючи їм «утилітаризм», «міщанський душок». «Радяни» закликали до громадянської пошани письменства¹⁴. Однак сам С. Єфремов досить часто був непослідовним, орієнтуючись на широкого українського читача, котрий, на його думку, був неготовий сприймати «всякі перетончені приправи голих естетичних теорій», вважав, що модернізм — це «штучна квітка, силоміць пересаджена з чужого ґрунту», тому «матиме лише маленькі гуртки прихильників», а «талант між їми буде рідким гостем, ціка-

¹¹ Рада. — 1909. — № 20.

¹² Рада. — 1910. — № 20.

¹³ Рада. — 1909. — № 2.

¹⁴ Рада. — 1910. — № 21-22.

вим раритетом, не більше»¹⁵. Такі різкі висловлювання С. Єфремова в оцінці творчості молодих українських белетристів зовсім не означали заперечення їхнім автором новітніх явищ мистецтва.

На початку ХХ ст. художня література України характеризувалась різноманітністю течій, напрямів, угруповань. Клясичний реалізм інтенсивно вбирав у себе елементи європейського модернізму: імпресіонізм, символізм, натуралізм, неоромантизм тощо. Газета стала яскравою ілюстрацією процесу завоювання найновіших тенденцій світової літератури українською. А. Ніковський, вітаючи такий поступ національної літератури, наголошував: «Оцій різниці напрямів можна тільки радіти... Нові шляхи шукання, нове шукання все тої ж преси, нові шляхи, що виходять з предківського шляху — це можна помітити у всіх сучасних українських течіях та напрямках»¹⁶. На сторінках «Ради» друкувалися практично всі молоді письменники: В. Винниченко, О. Олесь, Леся Українка, С. Пеглюра, Грицько Григоренко, М. Чернявський, М. Вороний, А. Тесленко, Л. Пахаревський, Л. Яновська, М. Шаповал, Н. Кибальчич, С. Черкасенко, С. Васильченко, Г. Чупринка, Л. Старицька-Черняхівська, М. Левицький, Я. Мамонтов, П. Тичина, К. Поліщук, В. Свідзинський та багато інших, і майже всі ці автори дістали критику С. Єфремова, зауважимо — позитивну критику.

Взагалі, газета досить мобільно реагувала на новинки в царині художньої літератури. Так, у розділах «Бібліографія» та «Література, наука, умілість» друкувалася не лише інформація про новітні видання з різних галузей науки й культури, а й анотації до них, на шпальтах газети з'являлися критичні огляди новинок художньої літератури. Зауважимо, що в «Раді» фактично щодня друкувалися художні твори, які представляли розмаїту палітру жанрів та художніх стилів. Це і лірика, і оповідання та всі його жанрові різновиди, повісті, драматичні твори. Видавці газети прагнули ознайомити свого читача в Україні та поза її межами з кращими зразками літературної творчості українських письменників.

Поетичний доробок «Ради» увібрав основні тенденції розвитку української поезії початку ХХ ст., яка, взявши на себе функцію національного будівництва, прагнула засобами українського слова закликати збайдужілу українську суспільність до активної праці в ім'я майбутнього України. Поезія була представлена як творами, написаними в річищі народницьких традицій, так і модерністською лірикою Я. Мамонтова, О. Олесь, Гр. Чупринки, С. Черкасенка, М. Вороного, М. Чернявського, Лесі Українки, П. Тичини, М. Рильського та ін.

¹⁵ Рада. — 1910. — № 96.

¹⁶ Рада. — 1910. — № 62.

Відгукуючись на політичні події в Російській імперії, газета широко публікувала критичний матеріал викривального характеру щодо псевдодемократизму «конституційних свобод» і шовіністської політики російського уряду на теренах країни, діяльність «чорносотенців» та «истинно-русских людей» в Україні. Найкраща форма викриття — це сатира. Тому в часописі протягом восьми років проіснувала рубрика «Маленький фейлетон», що її авторами були В. Самійленко, М. Кононенко, Г. Сьогобочний, П. Капельгородський, М. Левицький, С. Єфремов, Л. Пахаревський, М. Чернявський, С. Черкасенко та багато інших відомих уже письменників, котрі виявили себе і як талановиті сатирики. Цікаво, що, окрім фейлетонів, популяризувалися й інші форми сатиричних творів: сатиричні мініатюри, сатиричні поезії, сатирично-трагедійні твори, сатиричні оповідання.

Одним із виявів поступального розвитку української літератури була реалізація широкої програми перекладів творів зарубіжних літератур. Незаперечною роллю в цьому належить саме періодичним виданням, зокрема «Раді», бо, як слушно акцентував увагу С. Єфремов, закликаючи до цієї діяльності відомих письменників, долучитися «до світового ендосмосу і екзосмосу загальнолюдських ідей можна в безпосередній та найпростішій формі — через перекладання чужоземних творів»¹⁷. Газета друкувала твори польської, німецької, норвезької, єврейської, російської, французької, італійської літератур у перекладах Ганни Барвінок, С. Бердяєва, М. Левицького, Я. Мамонтова, М. Вороного, В. Самійленка, Н. Кибальчич, Марійки Підгірянки та ін. Разом із тим, видавці газети вказали на необхідність популяризації українського художнього слова серед російськомовного населення країни. «Радяни» щиро переймалися проблемами українства за межами батьківщини, порушували питання інформування цивілізованого світу про Україну та її культуру. Значної уваги в цьому пляні заслуговує стаття В. Жаботинського «Урок ювілею Т. Шевченка», в якій пролунав заклик до російської нації шанувати всі народи і їхні культури, представлені у величезній імперії світу. В унісон цій статті був опублікований «Одкритий лист до російських письменників» В. Винниченка з вимогою толерантного ставлення до української нації, її культурних надбань, традицій і мови, проти «хохлацьких» анекдотів, що принижують національну гідність українців.

Газета цікава і як репрезентант науково-естетичної думки. Окрім С. Єфремова, з літературно-критичними оглядами виступали А. Ніковський, С. Петлюра, В. Самійленко, М. Вороний, Д. Дорошенко. Велика увага приділялась аналізу найновіших творів українського письменства. Ці публікації свідчили про творчі шукання письменників різних естетичних напрямків і світоглядів,

¹⁷ Рада. — 1909. — № 20.

об'єднаних спільним прагненням створити зрілу національну літературу, яка б посіла належне місце серед мистецьких надбань світової культури. У рубриці «З нашого життя», яка щомісяця з'являлася в газеті, автори не тільки інформували читачів про публікації в галузі художньої літератури, а й провадили дискусії щодо поступу і принципів розвитку мистецтва в Україні. Таку ж періодичність мала рубрика «Огляд українських журналів». У поле зору літературознавців потрапляли всі українські літературно-художні часописи: «Літературно-науковий вісник», «Киевская старина», «Рідний край», «Дніпрові хвилі», «Нова громада», «Село», «Сяйво», «Українська хата», «Украинская жизнь» та інші. На початку кожного року на сторінках газети вміщувалась оглядова стаття про стан розвитку української літератури та літературної критики за минулий рік. Літературна критика, представлена спектром різноманітних форм (літературних студій, оглядів, рецензій, портретів, розвідок, нарисів), допомагала читацькій громадськості орієнтуватися в художньому процесі, виробляти естетичні смаки.

Вперше в періодичному органі такого формату з'являлися серйозні літературознавчі дослідження. Особливо це стосується творчості Т. Шевченка. Авторів цікавили не лише ідейна спрямованість і образність, а й естетика лірики поета. В газеті пролунало застереження, актуальне, на жаль, і сьогодні, проти редагування, «підробок», будь-яких фальшувань творчості великого поета. Газета надрукувала (хоч і в скороченому вигляді) фундаментальне дослідження С. Єфремова «Історія української літератури», за що її автор неодноразово був оштрафований. Заслуговує на увагу також дослідження творчості М. Гоголя. Авторі статей — Д. Дорошенко та С. Єфремов — не лише повернули письменника українській культурі, а й висловили оригінальну думку щодо причин «Гоголевої муки», появи в його творчості містики, невдоволеності життям, вбачаючи їх у вимушеній еміграції до Росії та глибокій ностальгії за Україною, «за котрою сумувала душа її великого сина». Вперше оцінювалася творчість учасників Кирило-Методіївського товариства, зокрема — суперечливість поглядів П. Куліша та М. Костомарова. Публікувалися в газеті й серії розвідок із творчості І. Франка. Така активність газети в галузі літературної критики мала свої наслідки. Вже на початку 1914 року А. Ніковський констатував успіхи українського художнього слова — грамотність, художність творів, а також вказав на самостійність, індивідуальне письмо авторів, наявність ознак літературної школи в більшості письменників.

Особливе місце в літературно-критичному відділі належало рубриці «Театр і музика». Її автори — М. Вороний, Д. Дорошенко, К. Стеценко, Г. Сьогочний, М. Лозинський, М. Левицький та інші — брали активну участь у об-

говоренні проблем драматургії і сценічного мистецтва, накресленні шляхів їхнього подальшого розвитку. Велику увагу приділила газета не лише проблемам творчої перебудови українського театру, а й його акторам, уболіваючи за напівзлиденне існування театру, ганебне ставлення влади до мистецтва. Захоплюючися грою видатних акторів — М. Заньковецької, братів Тобілевичів та іншими, часопис водночас щиро переймався проблемами непрофесійності, примітивізму режисерських постановок та акторської гри. На шпальтах часопису часто з'являлися літературні портрети драматургів, зокрема — М. Кропивницького, М. Старицького. І. Карпенка-Карого, а також представників новітньої формації в драматургії — Лесі Українки, В. Винниченка, О. Олеса, С. Черкасенка та ін., які засвідчували пошуки драматургів різних естетичних напрямів, об'єднаних прагненням створити зрілу національну драму, яка посіла б гідне місце серед драматургічних надбань світової літератури. Великого значення надавали видавці також музичній творчості мистців, зокрема — М. Лисенка, К. Стеценка та ін.

На початку ХХ ст. гостро постало питання про подальший розвиток української літературної мови. Газета взяла активну участь у обговоренні питань про нові вимоги до літературної мови, шляхи її удосконалення, поставила вимогу охоплення українською мовою нових сфер життя, а отже — її перспектив, що в часи швидкого розвитку науки й техніки безперечно мало актуальне значення. «Рада», власне, вводила новий правопис української мови, популяризувала, поширювала, реанімувала вмираючу мову. «Радяни» в буквальному розумінні вели війну з антитукраїнськими друкованими органами та активну войовничу полеміку з проф. Флоренським, Соболевим, Піхном, Савенком та багатьма іншими «землячками», котрі нетерпимо ставилися до україномовних видань, доводячи, що українська мова — то «наречие» «великого и могучего». На захист мови виступили всі українські письменники, зокрема М. Левицький у статті «Мова, наріччя чи говір» детально обґрунтував автентичність української мови, її фонетичні, артикуляційні особливості, багатючий лексичний склад, аргументуючи безпідставність та необґрунтованість шовіністських теорій.

Широкого висвітлення дістали в газеті проблеми діяльності осередків «Просвіти», розбудови національної школи, життя української діаспори, розвиток національної культури.

Діяльність «Ради» — закономірний наслідок українського національно-го відродження початку ХХ ст. Об'єднавши всі здорові сили українства, газета виконувала етнозахисну функцію у боротьбі з денационалізуючими органами Російської імперії. Газета стала не тільки дзеркалом характерних ознак своєї доби: пробудження національної самосвідомості в широких

верствах українського народу, зростання його визвольних, націобудовчих змагань, стрімкого розвитку рідної культури, а й активним впливовим інститутом формування української журналістики, літературно-критичної думки перших десятиріч ХХ ст. Незаперечне також значення газети у її сприянні розвитку художньої літератури, збагаченню художнього процесу, яке відбувалося завдяки численним публікаціям нових художніх творів різних жанрів і стильових напрямків. □

Про автора

Інна Липницька,
кандидат філологічних наук,
доцент катедри української літератури
НПУ імени М. П. Драгоманова

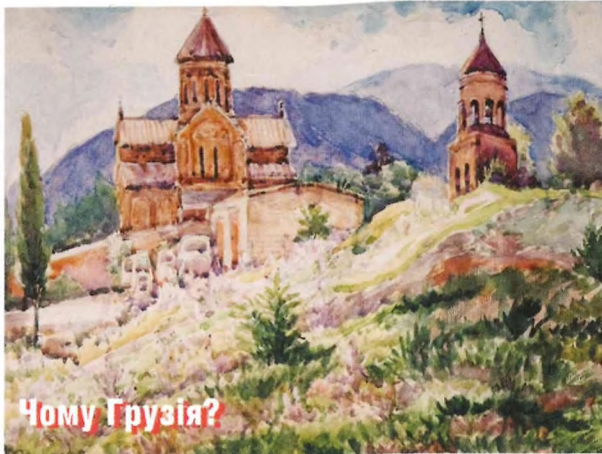
Анотація

У статті Інни Липницької проаналізовано значення газети «Рада», яка об'єднала всі здорові сили українства, виконувала етнозахисну функцію у боротьбі з денаціоналізуючими органами Російської імперії, сприяла пробудженню національної самосвідомості в широких верствах українського народу та сприяла розвитку української літератури.

Summary

In her article, Inna Lipnytska analyzes the significance of the «Rada» newspaper that: united pro-Ukrainian forces, performed the function of protecting the Ukrainian ethnos in its battle against the de-nationalizing structures of the Russian empire, contributed to the awakening of national self-consciousness and contributed to the development of Ukrainian literature.

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Чому Грузія?

Етос УПА

Народноестетичний пам'ятник Львову

Інтернет-опричники ФСБ

Острозька
Біблія: текст
і контекст

До 100-річчя
першої
всеукраїнської
газети

Полковника
Московія:
патологія
одного
займенника

Суспільно-політичний, науковий та літературний місячник

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний, науковий
та літературний місячник

Кн. 10 (703) • Жовтень, 2006 • Річник 59

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

Жовтень	3
Листопад	4

СТОРІНКА РЕДАКЦІЇ

<i>Іван Патриляк</i>	Чергова річниця УПА без державного визнання	5
----------------------	--	---

УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТОПИС

<i>Степан Семенюк</i>	Етос УПА — як історична пам'ять боротьби за Державність	6
-----------------------	--	---

СУСПІЛЬСТВО. ПОЛІТИКА

<i>Юлія Тищенко</i>	Зовнішня політика Євроатлантична інтеграція в Україні: політичні міркування та суспільні думки	10
<i>Андрій Андрусак</i>	Медіапростір «Бригада» або Інтернет-опричники ФСБ	18
<i>Олег Баган</i>	Геополітика Чому Грузія?	24
<i>Микола Шатилов</i>	Політичне есе Полковнича Московія: патологія одного займенника	34

ЛІТЕРАТУРА. КУЛЬТУРА

	Літературознавство. Критика	
<i>Інна Липницька</i>	Панорама літературно-мистецького життя України початку ХХ ст. в газеті «Рада» (До 100-річчя першої всеукраїнської газети)	40
<i>Петро Кралюк</i>	Острозька Біблія: текст і контекст (До 425-річчя з часу видання)	50
	Фолкльористика	
<i>Василь Сокіл</i>	Народнопоетичний пам'ятник Львову (До 750-річчя заснування міста)	66
	Архіви	
<i>Євген Маланюк</i>	Таборовий щоденник. Каліш, листопад 1921 р. — січень 1922 р. (Продовження)	78
	Постаті	
<i>Петро Кралюк</i>	Волинь у житті і творчості Тараса Шевченка (Закінчення)	92
	Мовознавство	
<i>Святослав Караванський</i>	Не унікально про унікальне	106

ІСТОРІЯ

	Історія визвольного руху	
<i>Володимир Ковальчук</i>	Як НКВД-МГБ фальсифікувало ділове листування ОУН(б): советські документи свідчать	116

ОГЛЯДИ. РЕЦЕНЗІЇ

<i>Іван Патрисяк</i>	Історія великого непокараного злочину	126
----------------------	---------------------------------------	-----